

ביאורים

254 -ב- גדלות האדם וקטנותו

מהדורת אור עציון

ויש לשאול, איך ניתן לומר שהאדם הוא תכלית הבריאה, ושהוא היצור החשוב והמיוחד בה, כאשר אנו רואים שגופו כל כך חלש ופגיע? התשובה לכך, שאף שהאדם חלש וקטן מימדים, הצד הרוחני והשכלי שלו גדול ועצום. בדעתו משיג האדם בארץ ובכוכבים, והשגתו מגיע עד כדי השגה במידותיו של הקב"ה, כמו שנאמר (תהילים קלט, יד): "נפלאים מעשיך ונפשי יודעת מאוד".

255 ועוד יש לשאול, מדוע שנות חייו של האדם קצרות כל כך, אם הוא תכלית העולם היה ראוי שיחיה לנצח? שאלה זו מבוססת על ההנחה שהעולם הזה הוא תכלית האדם ובו מתמצת מהותו, ואין זה נכון. אחר העולם הזה, הזמני, מגיע העולם הבא, שהוא עולם נצחי. נמצא שהאדם נצחי, והנצח בעולם הבא, כמו שנאמר (תהילים כא, ה): "חיים שאל ממך נתת לו אורך ימים עולם ועד".

256 ויש לשאול, כיצד מתיישבת עובדת היות האדם הבריאה החשובה ביותר, עם מציאות גופו החלש, הבנוי מדם וליחה - יסודות פחותים, ואין גופו בנוי מהיסוד המושלם של המלאכים והכוכבים (המדע בזמן רס"ג סבר כי הכוכבים בנויים מיסודות אחרים ממה שאנו מכירים בכדור הארץ)? התשובה לכך, אם האדם היה עשוי מיסודות המלאכים הוא היה מלאך, מהותו של האדם נובעת מכך שהוא בנוי בצורה כזו. שאלה זו דומה לשאלה: מדוע השמים לא עשויים מעפר או הארץ לא עשויה מאש? אם השמים והארץ היו עשויים מחומרים אחרים, השמים לא היו שמים והארץ לא הייתה ארץ. כך גם האדם, אם היה עשוי מהיסודות מהם עשויים המלאכים והכוכבים, הוא לא היה אדם אלא מלאך, על כך נאמר (תהילים קד, כד): "מה רבו מעשיך ה' כולם בחכמה עשית".

257 ואם נשאל כיצד מציאות החולאים הרבים הבאים על האדם מתיישבת עם עובדת היותו הנברא החשוב ביותר? יש להשיב שיש תועלת בחולאים להכוונת האדם לעבודת ה', לתיקון מעשיו ולסור מחטאיו. וכן הרגשת הקור והחום ופגיעת בעלי החיים המזיקים בו, הכול נועד לעורר את האדם לחזור בתשובה. כדי שיוכל אדם לפחד מפני הדין ולחזור בתשובה, צריך שידע מהו הרגשת כאב. החום בקיץ מאד מפריע לאדם כדי שידע שזהו העונש העתיד על עבירות ויירתע מלעשות אותן, כמו שנאמר (מלאכי ג, יט): "כי הנה היום בא בוער כתנור", וכן (דברים לב, לג): "חמת תנינים יינם".

258 אם נשאל מדוע הכניס הקב"ה את התאוות באדם? נשיב כי הקב"ה הכניס באדם את התאוות לטובתו, כי בלעדי התאוות אין העולם יכול להתקיים. תאוות האכילה ניתנה כדי שבני האדם יאכלו ויזינו את גופם, תאוות המין כי ללא תאוה זו לא בני האדם מתרבים, תאוות הממון גורמת לאדם לעבוד מהזריחה עד השקיעה בשביל לצבור ממון ולחיות חיי מותרות, ועבודה מאומצת זו מביאה להתפתחות העולם, על כך נאמר (משלי יא, כג): "תאוות צדיקים אך טוב. תקוות רשעים עברה", ואם האדם משתמש בתאוות למעשים לא ראויים, נאמר עליו (תהילים י, ג): "כי הלל רשע על תאוות נפשו".

259 יש לשאול: כיצד יתכן שהיצור החשוב בבריאה ייענש בעונש וצער גדולים וממושכים בגיהנום?

260 התשובה לזה, שכנגד העונש החמור קיים שכר גדול ונעימות תמידית בעולם הבא. מציאות השכר והעונש מוכרחת להתקיים, כדי שתהיה עבודה שלימה ויראה אמיתית. על כך אמר דניאל (יב, ב): "אלה לחיי עולם ואלה לחרפות לזמן קטן".

261 גם ארבע מיתות בית דין נועדו לתקנת האדם. החברה היא יחידה אחת, שלכל אחד מהפרטים שבה יש יכולת להשפיע על האחרים. אם נשאיר בקרבנו את החוטאים, השפעתם על החברה תגרום לקלקולה ולהשחתתה. עניין זה דומה לאדם שיש לו איבר מזהם והרופאים החליטו לכרות אותו, מפני שאם לא כך, עלול האדם למוות מזיהום, תיקון החברה היוצא מהמתת אנשים אלו מופיע בפסוק (דברים יט, כ): "והנשארים ישמעו ויראו".

262 עד כה מנינו שבעה דברים (חלישות האדם, שנות חייו הקצרות, מחלות, קור וחום, תאוות, גיהנום ומיתות בית דין) שנראו תחילה תמוהים, ואחר מחשבה אנו רואים את האמת והחכמה שבקיומם. כך אנו צריכים לבחון ולהסביר את כל מעשי ה', מפני ש"כל ארחות ה' חסד ואמת" (תהילים כה, י').

להצלחת הדר בת רבקה הי"ו

גדלות האדם וקטנותו

ב- 254 ואמר שחשבתיו ואמרתי: איך תהיה הפגנה²⁵⁴ מפל אשר בעולם על האדם, והנה אֶחָנוּ רואים גופו קטן ונבזה? והתִּישַׁבְתִּי בְּזָה וּמְצַאֲתִי, שֶׁאֵף עַל פִּי שְׁגוּפּוֹ קָטָן, נִפְשׁוֹ רַחֲבָה מֵהַשָּׁמַיִם וְהָאָרֶץ, כִּי מִדְעוֹ²⁵⁵ כּוֹלֵל כֹּל אֲשֶׁר בָּם, עַד שֶׁהִגִּיעַ לְדַעַת מַה שֵּׁיִשׁ לְמַעַלָּה מֵהֶם אֲשֶׁר בּוֹ הָיָה עֲמִידָתָם; רוּצָה לֹמַר: הַבּוֹרָא יִתְבָּרַךְ, וְכִמּוֹ שֶׁאָמַר (תהלים קצט, יד): נִפְלְאִים מַעֲשֵׂיךָ וְנִפְשֵׁי יַדְעַת מֵאֵד.²⁵⁵ וְחֲשַׁבְתִּי בְּעֵינַי יְמֵי חַיּוֹ וְאֶמְרָתִי: לָמָּה לֹא יִחְיֶה תָּמִיד? וְהַתְּבַאֵר לִי שֶׁהַבּוֹרָא לֹא נָתַן לוֹ הַחַיִּים הָאֵלֶּה הַקְּצָרִים בְּעוֹלָם הַזֶּה, אֲשֶׁר הוּא עוֹלָם הַטָּרֵחַ, אָפוֹ כְּאֲשֶׁר יִסְעִיחוּ יְהוּ לֹו הַחַיִּים הַתְּמִידִים, כְּאֲשֶׁר אָמַר הַפְּתוּב (תהלים כא, ה): חַיִּים שָׁאֵל מִמֶּךָ נָתַתְּ לוֹ וְגוֹמַר. וְכֹאֲשֶׁר אָבְאָר בְּמֵאֲמָר הַתְּשִׁיעִי.²⁵⁶ וְחֲשַׁבְתִּי אִיךָ הָיָה עִם מוֹתֵר הָאָדָם, בְּנֵי גוֹפּוֹ חַלּוּשׁ, מְרַכֵּב מֵהַדָּם וְהַלְחָה וְשֵׁתֵי הַמְּרֻרוֹת, וְלָמָּה לֹא הָיוּ חֲלָקָיו זְכוֹת מִתְמִידוֹת²⁵⁶? וְהִשְׁיִבֹתִי הַמְּחַשְׁבָה הַזֹּאת וְאֶמְרָתִי: אִם נִרְצָה זֶה, אֲנוּ רוֹצִים שִׁיבְרָא כּוֹכֵב אוֹ מְלָאךָ, כִּי גוֹף הָאָדָם הוּא זֶה הַנְּבִרָא מֵאֵלֶּה הַתְּעֻרֻבוֹת, וְהוּא יוֹתֵר זֶה מִכָּל הַרְבָּדִים הָאֲרֻצִּיִּים, וְמָה שֶׁהוּא יוֹתֵר זֶה מִמֶּנּוּ, הוּא אֶחָד מֵהַשָּׁנִים, אִם מְלָאךָ, אוֹ כּוֹכֵב. וְכִי שִׁיחֲפֹץ לְשׁוֹם גּוֹף הָאָדָם מִחֲלָקִים, אֵינָם חֲלָקָיו, הוּא רוּצָה לְבַטְלוֹ, כְּמִי שֶׁרְצָה שְׁלֹא יִהְיֶה שָׁמַיִם, כִּי אִם מַעֲפֵר, וְשֵׁלָא תִּהְיֶה אָרֶץ כִּי אִם מֵאֵשׁ, שֶׁרְצוֹנוֹ הִבֵּל וְמָה שֶׁאֵינֶנּוּ חֲקָמָה. וְכִּבֵּר אָמַר (תהלים קד, כד): מַה רְבוּ מַעֲשֵׂיךָ ה' כָּלֶם בְּחֻכְמָה עֲשִׂיתָ וְגוֹמַר.²⁵⁷ וְחֲשַׁבְתִּי עוֹד בְּחָלָקִים הַבָּאִים עָלָיו וְאֶמְרָתִי: הֲלוֹאֵי נִצַּל מֵהֶם, אוֹ נִדְחוּ מֵעָלָיו. וּמְצַאֲתִים טוֹבִים לוֹ; בְּעֵבֹר שִׁישׁוּב מִחֲטָאָיו וְיִכְנַע לֹאֲלֵהוּ וְיִתְקַנֵּנוּ עֲנִינָיו, כְּמִוֹ שֶׁאָמַר (איוב לג, יט): וְהוֹכַח בְּמַכְאוּב עַל מִשְׁכָּבוֹ. וְהִשְׁבַּתִּי עוֹד בְּמִשׁוֹל הַחֹם וְהַקּוֹר, וְהִרְגַּשְׁתוּ בְּאָרֶס זֹחֲלֵי הַעֲפָר, וְהַחַיּוֹת הַמְּזִיקוֹת. וְיִדְעַתִּי כִּי הִרְגַּשְׁתוּ בְּזָה מִתְקַנְתּוֹ, כִּי אִם לֹא הָיָה מְרַגֵּשׁ בְּצַעַר, לֹא הָיָה מִפְחַד מֵעֲנַשׁ אֱלֹהֵיו. כִּי כְּאֲשֶׁר אָמַר אֱלִי: אֲנִי אֲצַעֲרֶךָ לֹא הָיָה יוֹדַע מָה הוּא הַצַּעַר. וְשִׁמְחוּ מְרַגֵּשׁ בְּצַעֲרִים הָאֵלֶּה לְבַעֲבוֹר יִכְרִים וְיִהְיֶה לוֹ לְדַמְיוֹן, כְּמִוֹ שֶׁאָמַר בְּחֹם הַגְּדוֹל²⁵⁸ (מלאכי ג, יט): כִּי הִנֵּה הַיּוֹם בָּא בּוֹעֵר כְּתַנּוּר. וְאָמַר בְּדַמּוֹת הַעֲנַשׁ בְּאָרֶס (דברים לב, ג): חֲמַת תִּנְיָנִים יִינָם.²⁵⁸ וְחֲשַׁבְתִּי בְּאֵלֶּה הַצָּרִים הַמְּרַכְּבִים בוֹ, וְהַתְּאֻוֹת אֲשֶׁר הִרְבָּה מֵהֶם לְרַע לוֹ. וְהַתְּבַאֵר לִי כִּי הַחֶכֶם לֹא הִרְפִּיבָם בוֹ, כִּי אִם לְשׁוֹם כָּל אַחַת מֵהֵנּוּ בְּמִקּוֹמָה בְּשָׂכָל אֲשֶׁר חֲנַנּוּ הָאֱלֹהִים. תְּאֻוֹת הַמְּזוֹן לְהַעֲמִיד הַצּוֹרֵה, וְתְאֻוֹת הַמְּשָׁגֵל לְהַעֲמִיד תְּמוֹרָתוֹ. וְיִתְעַסֵּק בְּכָל כְּפֵי שֶׁבְּאָר לוֹ וְהַתִּירוֹ. וְאִם הוּא מִתְעַסֵּק בוֹ מִצַּד הַתֵּתֵר, יִהְיֶה מְשַׁבַּח, וּמִתְעַסֵּק בוֹ מִן הָאֶסּוּר. יִהְיֶה מְגַנֵּה, כְּמִוֹ שֶׁאָמַר (משלי יא, כג): תְּאֻוֹת צְדִיקִים אֵף טוֹב תִּקְוֹת רְשָׁעִים עֲבָרָה, וְאָמַר (תהלים י, ג): כִּי הִלַּל רְשָׁע עַל תְּאֻוֹת נִפְשׁוֹ.²⁵⁹ וְחֲשַׁבְתִּי: אִיךָ יִעֲדֵת לוֹ הַצַּעַר הַמְּכַאֵב וְהַתְּמַדָּה בְּאֵשׁ.²⁶⁰ וְנִרְאִיתִי כִּי לְעַמֵּת זֶה הַנְּעִימוֹת הַתְּמִידִית וְהַתְּמַדָּה בְּגִמּוּל, וְאִם לֹא יִהְיֶה שִׁנִּיעֵם כֵּן, לֹא יִקְוֶה תִּקְוָה גְּמוּרָה, וְלֹא יִירָא יִרְאָה גְּמוּרָה, וְכִמּוֹ שֶׁאָמַר (דניאל יב, ג): אֵלֶּה לְחַיֵּי הָעוֹלָם וְאֵלֶּה לְחַרְפוֹת לְדָרְאוֹן עוֹלָם.²⁶¹ וְחֲשַׁבְתִּי שֶׁהוּא קֹדֶם זֶה צָוָה עָלָיו בְּעוֹלָם הַזֶּה לְהַמִּית אוֹתוֹ בְּאֵשׁ אֲרֻבָּה מִיתוֹת. הַתְּבַאֵר לִי כִּי זֶה לְתַקְנָתוֹ, וְאֵינֶנּוּ יוֹצֵאָה חוּץ לְשִׁכְלִי; כִּי הִשְׁכַּל כְּשֶׁהוּא רוֹאֵה כִּי אָדָם הָאֶחָד פְּשִׁיפְסָד אֶחָד מִנְתַּחְתּוֹ, בְּחָלֵי אוֹ בְּאָרֶס, שֶׁפְּרִיתָתוֹ תִּקְנָה בְּעֵבֹר הַצֵּלַת שָׂאָר גּוֹפּוֹ, כֵּן רוֹאֵה מִן הַמְּדַבְּרִים, כִּי הַמִּית מִי שֶׁנִּשְׁחַת מֵהֶם וְהִשְׁחִית בְּאָרֶץ תִּקְנָה בְּעֵבֹר שִׁינִיעַל שָׂאָר הַמִּין, כְּמִוֹ שֶׁאָמַר (דברים יט, ג): וְהַנְּשָׂאֲרִים יִשְׁמְעוּ וְיִרְאוּ.²⁶² וְאַחַר אֲשֶׁר סִפְרָתִי אֵלֶּה הַשְּׁבָעָה שְׁעָרִים מִשְׁעַר הַצֶּדֶק בְּצוּי הָאָדָם הַזֶּה, אָמַר, וְכֵן כָּל מַה שֶׁנִּדְמָה לְמֵאִין מִמָּה שֶׁדּוּמָה לָהֶם, רְאוּי שִׁחֲשֵׁב בוֹ הַטּוֹב, כִּי בְלִי סֶפֶק יִמְצָא לוֹ פְּנִים מִן הַחֲקָמָה, כְּמִוֹ שֶׁאָמַר (תהלים כה, י): כָּל אֲרָחוֹת ה' חֶסֶד וְאֶמֶת וְגו'.

הַפְּתוּבָה - המטרה. כִּי מִדְעוֹ - ידיעתו והבנתו. אֵף - אלא. זְכוֹת מִתְמִידוֹת - שיהיו איבריו זכים, רוחניים יותר, ומציאותו נצחית. וְחֲשַׁבְתִּי - והקשתי. נִדְחוּ - התרחקו. בְּחֹם הַגְּדוֹל - מוזכר כאחד מהעונשים לרשעים. הַצּוֹרֵה - לקיים חיותו. תְּמוֹרָתוֹ - חילופיו, כלומר להעמיד את הדורות הבאים. עֲבָרָה - כעס הבורא. אֵיךָ - איך ייתכן למעלת האדם. לֹא יִקְוֶה וְכו' - הציפייה לשכר לא תהיה שלמה. פְּנִים - צדדים.

